

Thema WAO/Ziektewetakties – het stakingsrecht van de rechters

“De staat verdrukt, de wet is dogen”

Is het een wonder dat de kop van dit artikel uit de aloude Internationale door je hoofd speelt, als je de vonnissen ziet die een aantal rechters velde inzake stakingen tegen de WAO/Ziektewetplannen? Daarin is toch sprake van regelrechte klassejustitie? Of niet soms? Laten we de zaken op een rijtje zetten.

foto Hans Staphorsius

In het door Hoogovens tegen de Industriebond FNV aangespannen kort geding oordeelde de president van de Arrondissementsrechtbank te Haarlem dat de aangekondigde stakingsaktie op zichzelf wel viel onder de werking van het Europees Sociaal Handvest, maar dat dit in het onderhavige geval niet opging (het ESH erkent ondermeer het recht op kollektieve aktie, inklusief het recht om te staken). “Immers”, zo stelde de genoemde president, “het bepaalde bij artikel 31 ESH brengt mede dat onder omstandigheden de rechten van derden beperking in de uitoefening van het stakingsrecht kunnen rechtvaardigen.” En, vond hij, zo’n beperking was hier en nu op haar plaats. Hoogovens was als werkgever niet in staat de eisen in kwestie van de Industriebond in te willigen en dus kon die bond “in redelijkheid niet tot de onderhavige akties (...) overgaan.” Deze redenering is natuurlijk zo krom als een hoepel.

Stakingsrecht niet door wet bepaald

Het stakingsrecht is erkend in het Europees Sociaal Handvest en Nederland heeft dat in 1979 bekrachtigd. Die erkenning lijkt mooier dan zij is. Politieke stakingen bijvoorbeeld worden door het ESH niet beschermd. Evenmin als de solidariteitsstaking, de staking met het hoogste morele gehalte dat men zich denken kan. Stakingen mogen in feite alleen, indien ze verband houden met de arbeidsvoorwaarden. Was dat hier het geval? Ik ben geen jurist, maar mijn boeverstand zegt dat zulks inderdaad het geval was. Want de ingreep van de regering in WAO en Ziektewet is zonder meer een aanslag op de bestaande arbeidsvoorwaarden. De haarlemse president erkent dat ook met zoveel woorden. Nu geeft het ESH de mogelijkheid het stakingsrecht te beperken. Die

beperking dient echter bij de wet voorgeschreven te zijn. In een bijlage bij het ESH staat: “Elke Overeenkomstsluitende Partij kan zelf het recht van staking bij de wet regelen, mits elke eventuele verdere beperking van dit recht in de bepalingen van artikel 31 rechtvaardiging vindt.” Zo’n wet is er in Nederland niet.

Ondernemersbelang tegenover recht

Verder spreekt artikel 31 ESH over rechten en vrijheden van anderen. De haarlemse president haalt de begrippen recht en belang door elkaar. Een recht is iets anders dan een belang. We spreken immers ook niet van ‘een belang bij vrijheid van meningsuiting’? Iedere rechter moet doorzien dat we moeten spreken van een ‘recht op’ en niet van een ‘belang bij’ drukpersvrijheid. Moet dat bij het stakingsrecht dan anders liggen? De meeste rechters in Nederland zijn

grootgebracht met het privaatrecht. Ze begrijpen daardoor heel goed dat het in de huidige samenleving allemaal draait om geld verdienen. Zo wordt een belang van ondernemers om geen materiële schade te lijden vrijwel een *recht* op geld verdienen. En dat weegt dan in de ogen van de rechtbankpresident zwaarder dan het tot een belang teruggebrachte recht van arbeid(st)ers om te staken.

Volgens de tekst van het Handvest moet een beperking van het stakingsrecht bovendien noodzakelijk zijn "ter bescherming van de openbare orde, de nationale veiligheid, de volksgezondheid of de goede zeden." Dat zijn uiteraard rekbare begrippen. De staking bij Hoogovens had als hoogst zedelijke inzet het opkomen voor de zieke medemens. Kan zo iets op gespannen voet staan met de openbare orde of de nationale veiligheid? De tekst van het ESH laat geen ruimte voor het loslaten van een redelijkheids-toets op stakingen. De president van de haarlemse rechtbank doet dat toch. De rechten van arbeid(st)ers moeten wijken voor de belangen van ondernemers. Daarvoor past slechts één woord: klassejustitie.

Traag parlement

Het haarlemse vonnis is hier nogal uitvoerig besproken, omdat het een schoolvoorbeeld is van krampachtig zoeken naar voorwendsels om een staking hoe dan ook te verbieden. De haarlemse president ging daarbij wel heel erg ver. De staking bij Hoogovens was mede bedoeld om de mensen de gelegenheid te geven naar het Malieveld te gaan. Maar, vond de rechter, die zeshonderd deelnemers meer of minder deden er weinig toe! Als je een hond wilt slaan, is een stok al gauw gevonden ... bij een aantal andere vonnissen werd driftig naar zo'n stok gezocht.

Wel werd bij de vonnissen inzake de WAO/ Ziektewetstakingen steeds onderzocht of de stakingsoproepen gedekt werden door artikel 6, lid 4 van het Europees Sociaal Handvest. Daarin wordt het stakingsrecht erkend "teneinde de onbelemmerde uitoefening van het kollektief onderhandelen te waarborgen." In principe valt daaronder *alles wat onderhandelbaar is*, ook datgene wat valt buiten het bestek van CAO-onderhandelingen. Dat ziet er op het eerste gezicht heel mooi uit, maar de praktijk is vaak minder aantrekkelijk. Dat houdt mede verband met de geschiedenis van het nederlandse stakingsrecht. Het heeft lang geduurd voordat Nederland het ESH ratificeerde. De ondertekening ervan vond al in 1961 plaats, maar het parlement bekrachtigde het pas in 1980. Tot die tijd was staken in Nederland in principe verboden. In 1960 bepaalde de Hoge Raad dat staken in beginsel een wanprestatie is. Die opvatting steunde

op de fictie dat ondernemers en loonafhankelijken in wezen gelijkwaardige posities op de arbeidsmarkt innemen en 'kontrakt is kontrakt'. Die fictie werd met de ratifikatie van het ESH overboord gezet, al maakte Nederland een voorbehoud ten aanzien van het stakingsrecht van ambtenaren. De praktijk liet echter van dat voorbehoud niet veel heel en bij het geding over de WAO/Ziektewet-staking bij het Gemeentelijk Vervoerbedrijf van Amsterdam (ambtenaren!) behandelde de president hen in zijn uitspraak zondermeer als werknemers in de particuliere sektor.

Ondernemers geen partij

Bakte de haarlemse president ze bruin, haar konfrater in Rotterdam wist er ook raad mee.

Mr L.F.M. ter Kuile verbood de staking tegen de WAO/Ziektewetmaatregelen in de rotterdamse haven. Zo iets had hij al wel eens eerder gepresteerd, maar ditmaal was zijn motivering voor het vonnis zeer kurieus: de staking zou ondernemers duperen die het probleem in kwestie niet konden oplossen. Die arme havenbaronnen toch! Niet dat Ter Kuile's vonnis veel uithaalde. De havenwerkers staakten toch en veel langer dan de FNV van plan geweest was. Met die 'wilde' aktie lieten de havenwerkers zien datje ook met juridiese kronkelredeneringen in de rotterdamse haven niet zo heel ver komt.

De rechter in Roermond ging nog verder. In het kort geding van het bedrijf *Rockwool Lapinus* tegen de Industriebond FNV erkende hij niet eens het kollektief aktierecht tegen overheidsingrijpen. Dat recht staat notabene duidelijk omschreven in het ESH: "Werknemers en werkgevers hebben recht op kollektief optreden in geval van belangengeschillen, met inbegrip van het stakingsrecht." De roermondse president stelde zich daarmee op tegen zijn kolleg- aas in Haarlem, Utrecht en Rotterdam. Mr Ter Kuile stelde tenminste: "Wij nemen als uitgangspunt dat de onderhavige akties worden gedekt door het Handvest." Mooi hè? Maar juich niet te vroeg. Die rechters zeiden ook dat de ondernemers de eisen nu niet kunnen inwilligen. Dus mocht er maar een klein beetje aktie komen. Hoe verzinnen ze het!

Geen 'onnodige schade'

Nu heeft mr Ter Kuile al een hele reeks uitspraken op zijn naam waarmee hij de rotterdamse ondernemers in bescherming nam tegen de groepen strijdbare arbeid(st)ers waaraan Rotterdam zo rijk is. En waar de rotterdamse ondernemers zo rijk van geworden zijn. Ter Kuile houdt er niet van dat akties "onnodige schade" toebrengen aan bedrijfsbelangen. Zo

ook nu bij de WAO/Ziektewetakties. In het kort kwamen zijn overwegingen hier op neer: "De akties zijn tot nu toe verrassings-akties geweest. Door het aaneengesloten karakter hebben zij tot voortdurend toenemende onrust geleid. De akties zijn speciaal gericht op de havensektor. Alle leden van de havenwerkgeversvereniging SVZ zijn in beginsel doelwit. Zij dreigen grote schade te lijden, temeer daar - zoals de FNV zegt - met name aktie wordt gevoerd waar de drukte wordt verwacht. Dit achten wij een zodanige belasting voor de hele havensektor dat de uitzondering betreffende de positie van 'derden' gaat gelden. Dit klemt temeer *nu diezelfde haven de afgelopen zomer al het doelwit is geweest van akties tijdens de operatie Desert Farewell*. Ook toen heeft de haven aanzienlijke schade geleden, doordat schepen naar elders zijn uitgeweken. Het risico dat zich dit gaat herhalen is zeer reëel te achten." De roerende zorg van een rechter die het er al van ziet komen dat die arme havenbaronnen geen brood meer kunnen kopen voor hun hongerige kindertjes. Dit is niet grappig meer, je gaat ervan over je nek.

Zorg om de toekomst

Het vertoonde ingrijpen van rechters in de recente WAO/Ziektewetakties is op zichzelf al ernstig genoeg wat deze fase van de arbeidersstad betreft. Het doet echter ook het ergste vrezzen voor de (naaste) toekomst. Over de Ziektewet is een gammel akkoord gesloten. De vakbonden moeten met de ondernemers in de slag om in de nieuwe CAO's van alles en nog wat te 'repareren'. Het is niet ondenkbaar dat werkgevers die reparatie vierkant zullen afwijzen. Het is evenmin ondenkbaar dat zo'n houding stakingen en andere akties tot gevolg heeft. Zullen dan rechters de ondernemers als 'derden' opnieuw in bescherming nemen? FNV-juristen menen dat het niet zo ver zal komen. Er is echter reden om daar niet al te gerust op te zijn. Gebleken is dat verschillende rechters wel weer 'derden' zullen vinden waar ze in hun arbeidersvijandige vonnissen naar kunnen verwijzen. Zo zijn in de thans gegroeide rechtspraktijk stakingen of andere akties bij het openbaar vervoer in feite taboe. Daar zijn immers altijd 'derden' (reizigers) bij betrokken? En nu we intussen zo ver zijn, zal men gaan zoeken naar andere sektoren waar dat taboe op kan worden toegepast. Trouwens, wat gebeurt er wanneer de regering haar vingers opnieuw uitsteekt naar bepaalde CAO-artikelen? Zullen rechters dan weer voor verdomde Lowietje spelen en tegen de

vakbonden zeggen dat staken dan wel mag volgens het ESH, maar dat het in dit specifieke geval nou net even niet kan? Keren we dan terug naar de toestand van vóór de ratifikatie van het ESH, toen *iedere* staking juridies aangemerkt werd als 'wanprestatie' en kontraktbreuk? Zeker, er zullen dan wel weer andere omschrijvingen bedacht worden. Als het doel maar bereikt wordt: Barbertje (het stakingsrecht) moet hangen.

Rein van der Horst

Bronnen: een brief van Pim Fischer, Het Schoolblad 17 van 19 oktober 1991 en FNV-Magazine 10 van 26 oktober 1991.